

Psalm 133:2-3 – Wat daalt er zoal neer?

In de TLVG-vertaling is de gehele Psalm 133 als volgt weergegeven:

- 1 Ziet hoe goed, hoe aangenaam het is
als broers ook werkelijk samen zijn.
 - 2 Als de goede olie op het hoofd,
die neerkomt op de baard;
Aärons baard,
die neerkomt op de boord van zijn kledij;
 - 3 als de dauw van de Hermon
die neerkomt op Sions bergen.
- Daar immers gebod Jehovah de zegen:
leven, echt voor altijd!

Het eerste vers is thematisch, het klinkt door in de hele psalm. Na dat eerste vers volgen er drie zinsnedes met het woord **joréed**, ‘neerkomende’ of ‘neerdalende’ (hier als tegenwoordige tijd, ‘neerkomt’); die overeenkomst bindt de die drie elementen samen, en preludeert op de zegen die in vers 3b als climax wordt genoemd. Daarin komt alles samen waardoor, teruggrijpend op vers 1, een prachtige symmetrie ontstaat.

In het verlengde hiervan beschouwen we de drie elementen die voorkomen in de verzen 2a, 2b en 3a. Hieronder de transliteratie en de letterlijke vertaling der woorden, waarbij de extra spaties staan voor de scheidingstekens.

ka.SJémen ha.Tóov	"ál-haa.róSJ	als de olie de goede	op het hoofd
	<i>joréed</i> "ál-ha.zaaqáan	<i>neerkomende</i>	op de baard
	z.qán aharón	baard van Aäron	
SJe. <i>joréed</i> "ál-pié midootáaw		welke <i>neerkomende</i>	op zoom van zijn klederen
	k.Tál-"cher.móon	als dauw van Hermon	
SJe. <i>joréed</i> "ál-har.réei TSi.jóon		welke <i>neerkomende</i>	op bergen van Sion

In de bovenstaande tekst is het woordje **joréed** gecursiveerd, evenals de letterlijke weergave ‘neerkomende/neerdalende’. Een belangrijk element is, waardoor er samenhang wordt gebracht in de drie uitdrukkingen. Het is een onvoltooid deelwoord is. Die trekt, zeker door de herhaling, de aandacht en is de bindende factor tussen de drie elementen.

Een aantal vertalingen geven dit concordant weer, andere vertalen het juist verschillend, waardoor (hoewel de vertaling op zich correct is) de in de grondtekst aanwezige overeenkomst voor de lezer van de vertaling uit het zicht verdwijnt. Dat is een keuze.

Als een overzicht op de volgende bladzijde een aantal vertalingen van Psalm 133:2-3.

Psalm 133:2,3 - transliteratie	ka.SJémen ha.Tóov "ál-haa.róSJ <i>loréed</i> "ál-ha.zaaqáan z.qán aharón SJe. <i>loréed</i> "ál-pié midootáaw k.Tál-"cher.móon SJe. <i>loréed</i> "ál-har.réei TSi.jóon
Woord-voor-woordvertaling	als de olie de goede op het hoofd <i>neerkomende</i> op de baard baard van Aäron welke <i>neerkomende</i> op zoom van zijn klederen als dauw van Hermon welke <i>neerkomende</i> op bergen van Sion
Luther-vertaling:	Het is gelijk de kostelijke balsem, die van Aärons hoofd afvloeit op zijn geheelen baard, Die afdaalt tot op zijn gewaad; Gelijk de dauw van Hermon, die op Sions bergen nederdaalt;
Statenvertaling:	Het is gelijk de kostelijke olie op het hoofd, nederdalende op den baard, den baard Aärons, die nederdaalt tot op den zoom zijner klederen. Het is gelijk de dauw Hermons, <i>en</i> die nederdaalt op de bergen Sions;
Van der Palmvertaling:	Het is, gelijk de kostb're balsem op het hoofd; die neerdaalt op den baard, den baard Aärons, die daalt tot op den boord van zijn gewaad! 't Is als de dauw van Hermon, die nederdaalt op Zions bergen;
NBG:	Het is als de kostelijke olie op het hoofd, nedervloeiende op den baard, den baard van Aäron, die nedergolft op den zoom van zijn klederen. Het is als dauw van den Hermon, die nederdaalt op de bergen van Sion.
NW:	Het is als de goede olie op het hoofd, Die afvloeit op de baard, Aärons baard, die afvloeit op de boord van zijn klederen. Het is als de dauw van de Hermon, Die neerdaalt op de bergen van Sion.
Herziene NW (2017):	Het is als goede olie, uitgegoten op het hoofd, die neerdruipt in de baard, de baard van Aäron, en neerdruipt op de boord van zijn kleding. Het is als de dauw van de Hermon, die neerdaalt op de bergen van Sion.
Soncino – The Psalms:	It is like the precious oil upon the head, Coming down on the beard; Even Aärons beard, That cometh down upon the collar of his garments; Like the dew of Hermon, That cometh down upon the mountains of Zion;
A.C. Feuer - Tehillim:	Like the precious oil upon the head running down upon the beard, The beard of Aaron, running down over the hem of his garments. Like the dew of Hermon descending upon the mountains of Zion,
Gerhardt/van der Zeyde:	- olie kostelijk op het hoofd, nedervloeiend over de baard, de baard van Aäron die nederdaalt over de rand van zijn priestergewaad, dauw van de Hermon die nederdaalt over de bergen van Sion. -
Willibrordvertaling (1996):	Als kostelijke olie is het op Aärons hoofd, die neerdruipt in de baard En van de baard op de kraag van zijn kleet. Als dauw is het, dauw van de Hermon, die neerdruipt op de Sionsberg.
Buber/R. – Die Preisungen:	Gleichweise das gute Öl auf dem Haupt sich absenkt auf den Bart, Aharons Bart, der sich auf den Schlitz seines Hollers hinabsenkt, Gleichso der Tau des Hermon, der sich herabsenkt auf Zions Gebirg:
Naardense Bijbel:	Dat is als de goede olie op het hoofd, die neerdaalt op de baard, de baard van Aaron, die neerdaalt op de monding van zijn mantels; als dauw van de Hermon,- die neerdaalt op de bergen van Sion,-
NBV:	Goed als olie op het hoofd die neervalt op de baard, de baard van Aäron, en neervalt op de hals van zijn gewaad, als de dauw van de Hermon die neervalt op de bergen van Sion.
NIV:	It is like precious oil poured on the head, running down on the beard, running down on Aaron's beard, down upon the collar of his robes. It is as if the dew of Hermon were falling on Mount Zion.
TLVG:	Als de goede olie op het hoofd, die neerkomt op de baard; Aärons baard, die neerkomt op de boord van zijn kledij; als de dauw van de Hermon die neerkomt op Sions bergen.

De 'olie' wordt in de grondtekst met bepalende lidwoorden omschreven 'als de olie, de goede', anders gezegd 'als de goede olie'. Hoewel diverse vertalingen het bijvoeglijk naamwoord weergeven met 'kostelijke', 'precious', is er wel wat voor te zeggen om dat 'goede' ook in de vertaling te handhaven; daardoor sluit het immers aan bij het eerste vers, het 'samenzijn' van 'broeders'. Zo wordt ook recht gedaan aan het openingswoordje, de vergelijkende prefix **ka...**, 'als de'. Er wordt wel gesuggereerd om niet **ka...** - 'als de' – te lezen, maar **k...**, 'als', waardoor het woordje **ha.Tóov** als een zelfstandig naamwoord is te beschouwen; dat zou dan 'het goede' kunnen betekenen, maar naar verluidt ook 'de specerij'. Omdat de voorliggende tekst echter voldoet, laat ik deze suggestie buiten beschouwing; de herhaling van het woordje **Tóov** kan dan ook in de vertaling intact blijven.

Bij de olie zou men in zijn algemeenheid aan verzorgende, geurige olie kunnen denken, zoals ook in Psalm 23:5 wordt genoemd, velen zijn echter van mening dat in deze passage wordt gewezen op de heilige zalfolie. De vertaling laat beide opvattingen toe. Het woord **Sjémen** wordt algemeen vertaald met 'olie' - het door enkelen gebruikte woord 'balsem' suggereert een dikkere consistentie en lijkt op gespannen voet te staan met het neerdalen of afvloeien, zoals beschreven.

Dat het in de eerste regel gaat om olie die van het hoofd af neerkomt in de baard, dat staat vast, maar over de tweede regel lopen de meningen uiteen. Wat komt daar neer? Is dat de olie, of is dat de baard? Een aantal vertalingen lijken de eerste mening te zijn toegedaan. Rudolf Kittel schrijft hierover in *Kommentar zum Alten Testament – Die Psalmen*:

Wie das Öl niederrinnt vom Haupt auf den Bart und durch ihn auf das Gewand und ihnen seinen Wohlduft mitteilt, so der Segen der Gemeinschaft. Das Öl ist das zur Weihe der Priester verwandte Ex 30, 22 ff.

Friedrich Baethgen verwoordt in *Handkommentar zum Alten Testament – die Psalmen* een ander standpunt:

Das Herabfliessen des Öls auf den Bart und das Herabwallen des letzteren dient nur zur Ausmalung des Bildes; doch soll der erstere Zug wohl die reiche Fülle des Öls andeuten, die einem dem entsprechend starken Duft hervorruft. (...)

SJe.joréed [opm.: d.i. 'die neerkomt' in de tweede regel] geht nicht mehr (...) auf das Öl, das die Kleider beschmutzen würde, sondern auf den bis auf die Kleider herabwallenden Bart. Der lange Bart des Hohenpriesters erklärt sich aus Lev 21:5.

pié ist die Öffnung, durch die der Hals gesteckt wird, und die Borde derselben, vgl. Ex. 28:32.

Door de opvallende herhaling van het gezegde **JORÉED**, 'neerkomende' of 'neerdalende', geniet dit laatste mijns inziens de voorkeur. De naam Aäron wordt overigens pas in de tweede zin genoemd - in tegenstelling tot de verschuiving naar voren die sommige vertalers toepassen - de aanduiding 'zijn klederen' slaat derhalve op Aäron.

Zouden de woorden 'Aärons baard' slechts als een terzijde te zien zijn, dan zou de bezittelijke vorm aan het einde daarvan, 'zijn klederen', merkwaardig overkomen; dat bezittelijke zou men dan immers al eerder hebben verwacht. Daarmee is mijns inziens de scheiding tussen de eerste en de tweede gedeelte ook al een gegeven. Het woord 'Aärons baard' wordt weliswaar gevolgd door een pauzeteken, maar dat kan mijns inziens de bovenstaande overwegingen niet wegnemen.

Tot slot over 'de dauw', in de Hebreeuwse grondtekst **Tál**. James Neil schrijft in zijn boek *Palestina en de Bijbel* over de hete zomers in Palestina:

Gedurende dien tijd en voornamelijk in de tweede helft, het einde van Augustus, September en October, brengen de heersende westenwinden een ontzaglijken voorraad vocht uit de Middellandsche Zee. Dit vocht wordt verdicht zodra het in aanraking komt met de koude nachtlucht op het land (...). Dan rolt de vrijgekomen vochtigheid over de toppen in massa's zware mist, die al voorttrekkende, overal grote hoeveelheden achterlaten van hetgeen in de Bijbel *dauw* genoemd wordt. In strikt-wetenschappelijken zin van het woord is het regen en volstrekt niet wat wij dauw noemen, want de damp wordt in de lucht verdikt vóór hij den grond raakt. Deze dauw is het best te vergelijken met onzen motregen, maar men moet goed onthouden dat hij in Palestina nooit overdag valt, doch uitsluitend gedurende den nacht, wanneer de de bodem zijn hitte uitgestraald heeft en de koude lucht daarboven de vochtigheid, die door de zeewinden aangevoerd wordt, verdikt. Dit vocht valt dus alleen des nachts; het daalt niet gelijk de regen uit de hoge wolken; het wordt tot kleine druppels gevormd niet ver boven de oppervlakte van den grond; het daalt in zeer kleine deeltjes, die men nauwelijks druppels kan noemen; het heeft een geheel ander voorkomen dan de regen; het verdwijnt zodra de zon heet wordt. Al die eigenschappen samen doen het zooveel verschillen van den gewonen regen, dat men het sedert eeuwen en eeuwen een afzonderlijken naam gegeven heeft: *tal*, welk woord door de vertalers algemeen door *dauw* weergegeven is.

De neerslag van dauw komt ook in Jerusalem voor, maar is in het gebied nergens overvloediger dan rond de Hermon, waardoor aldaar ook een hele bijzondere en rijke vegetatie voorkomt.

Over Psalm 133:3, een aantal vertalers leggen in hun vertaling al uit dat de dauw die neerkomt op de bergen van Sion niet afkomstig is van de Hermon. *NBV* maakt de impliciete gelijkenis expliciet en schrijft ‘as if ...’, de *Statenvertaling* voegt het woordje ‘en’ toe. De vraag is of dat nodig is.

Friedrich Baethgen schrijft over dit onderwerp het volgende:

Hermontau ist sprichwörtlicher Ausdruck für reichlichen Tau. Theodoret sagt, er falle so reichlich, dass die Ziegeldächer davon tropfen. Ähnliches berichten neuere Reisende. Je reichlicher der Tau fällt, dest grösser ist die Fruchtbarkeit. Man hat eine Schwierigkeit darin gefunden, dass der auf dem hermon sich entwickelnde Tau nach unserer Stelle auf den weit entfernten Zionsbergen niederfällt, und einige Ausleger haben geglaubt annehmen zu müssen, dass tatsächlich ein Physischer Zusammenhang zwischen den im hohen Norden sich entwickelnden Dünsten und dem in Jerusalem fallenden Tau bestehe. Aber diese Annahme ist völlig unhaltbar, und auch, dass sie im alten Israel geherrscht habe, ist nicht wahrscheinlich. Der Ausdruck “Hermontau” kann also nur meinen: Tau, so reichlich, wie er auf dem Hermon fällt. Dass **Tál** durch das nachfolgende nomen proprium "**cher.móon**” determiniert ist, (“der Hermontau”), steht dieser Auffassung nicht entgegen (...).

Zo ook Hans Schmidt in *Handbuch zum Alten Testament – Die Psalmen*, die ‘Sion’ will vervangen door ‘dorheid’, **Tsijáh**.

... das ist wegen der Entfernung zwischen Hermon und Zion unmöglich. Lies **Tsijáh** –

Dat laatste lijkt een aantasting en vershraling van de psalm, de zegen op Sions bergen verdwijnt immers uit het zicht. Bovendien is een dergelijke correctie mijns inziens ook helemaal niet nodig.

De eerste vraag is echter, wat er dan bedoeld wordt met de genoemde uitdrukking. Moeten we hierin een letterlijk natuurverschijnsel lezen, een waterdamp die – ietwat ongewoon – met een noordenwind vanuit de Hermon naar Jerusalem wordt geblazen – terwijl de genoemde motregen doorgaans uit het Westen komt? Dat hoeft helemaal niet. De tekst kan heel goed symbolisch zijn voor de bezoekers, de ‘broeders’ die als verfrissende neerslag in Jerusalem aankomen. Het is dan beeldende taal: de dauw van de Hermon, die veel sterker is dan in de bergen van Juda slaat nu, door de golf van bezoekers, op wonderbaarlijke en verkwikkende wijze neer in Jerusalem!

De bovenstaande gedachte wordt nog versterkt doordat de twee woorden ‘dauw’ en ‘Hermon’ door middel van een verbindingsstreepje (**maqéef**) zijn verbonden, **Tál-"cher.móon**. Daardoor staat er dus ‘Hermon-dauw’ en niet per se ‘dauw van de Hermon’. Er staat dus: dauw die specifiek voor de Hermon is.

Zoals Tarsis-schepen specifiek waren voor de Tarsis-route, maar niet per se op Tarsis voeren – of in onze termen: spaanse pepers hoeven niet uit Spanje, griekse yoghurt niet uit Griekenland te komen.

Welbeschouwd betekent deze meer beeldende opvatting een groter compliment, dan de verwijzing naar een wellicht af en toe voorkomende wolkenstroom uit het Noorden. In dat laatste geval zou het vooral een welkom zijn voor gasten uit het Noorden, in het eerste geval is het omschrijving van overvloedigheid, die alle gasten geldt, waar ook vandaan.

Voor de goede orde, een neutrale vertaling laat het aan de lezer om te bepalen hoe men dit wil begrijpen, en dat is dan ook de keuze van de *TLVG*-vertaling.

Tot slot nog de woorden "**ál-har.réei TSi.jóon**", waarmee de derde regel besluit. Dit betekent 'op de bergen van Sion'. Het meervoud geeft aan, dat hier niet specifiek wordt bedoeld op de tempelberg, dan zou er het enkelvoud hebben gestaan. Het moet derhalve om een groter gebied gaan, de stad zelf, waar het rond de feesten krioelt van de mensen, de bewoners en de bezoekers.

Resumerend, deze psalm lijkt het karakter te hebben van een groet aan de 'broeders in het geloof', die na een verre reis nu in Jerusalem zijn. Voor het 'reizen' naar Jerusalem wordt algemeen de term 'opgaan naar' gebruikt. Het gaat hier echter niet over de reis. Het gaat over de aanwezigheid die als een zegen wordt gezien; zoals Gods zegen neerdaalt op de verzamelde gelovigen, zo is die aanwezigheid dat zelf ook al. Anders gezegd, het samenzijn, goed en aangenaam, is rechtstreeks verbonden met het samenzijn van bewoners en bezoekers, en dat is een zegen, te vergelijken met de neerlopende olie, de neerkomende baard en de neerkomende dauw. In plaats van de aanwezigheid van die 'broeders van verre' als lastig en onaangenaam te beschouwen, klinken er termen als goed, aangenaam en verkwikkend en ... een zegen! Het drievoudige 'neerkomende/neerdalende' was een aanzet tot dat laatste. Een mooie gedachte.

Voor het laatst bijgewerkt: 1 juni 2019